

DOI : 10.33274/2079-4762-2018-44-2-145-154

УДК 658.274

Шендригоренко М. Т.,
канд. екон. наук,
доцент

Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського,
Кривий Ріг, Україна,
e-mail: shendrigorenko@donnuet.edu.ua

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОБЛІКУ І АУДИТУ ГРОШОВИХ КОШТІВ У КАСІ ТА НАПРЯМИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

UDC 658.274

Shendryhorenko M. T.
PhD in Economic sciences,
Associate Professor

Donetsk National University of Economics and Trade
named after Mykhailo Tugan-Baranovsky,
Krivyi Rih, Ukraine,
e-mail: shendrigorenko@donnuet.edu.ua

TOPICAL ISSUES ACCOUNTING AND AUDIT OF CASH IN CASH REGISTER AND WAYS OF THEIR SOLUTION

***Мета.** Метою статті є визначення актуальних питань обліку і аудиту грошових коштів у касі та напрямів їх вирішення.*

***Методи.** Теоретико-методологічною основою дослідження виступають досягнення зарубіжних та вітчизняних науковців у галузі обліку та аудиту. У процесі дослідження використано загальнонаукові методи та прийоми пізнання: теоретичне узагальнення, аналіз, синтез, класифікації. Для визначення сутності грошових коштів як об'єкта бухгалтерського обліку та аудиту використано методи групування, порівняння. Для виокремлення ознак, що притаманні грошовим коштам, було використано методи конкретизації й абстрагування. Метод індукції застосовано при виявленні проблемних питань з організації і методики аудиту грошових коштів у касі підприємства. Діалектичний метод, абстрагування покладені в основу удосконалення організації аудиту грошових коштів у касі.*

***Результати.** У статті автором обґрунтовано необхідність подальшого дослідження сутності і значення готівкових грошових коштів у діяльності підприємств за сучасних умов господарювання. Систематизовано погляди науковців щодо визначення поняття «грошові кошти». Конкретизовано основні завдання бухгалтерського обліку грошових коштів у касі підприємства. Наведено алгоритм документального оформлення касових операцій та загальну схему організації документообігу готівки. Виокремлено етапи аудиту грошових коштів у касі підприємства. Надано пропозиції з визначення послідовності аудиторської перевірки операцій з руху грошових коштів у касі підприємства. Розроблено макети робочих документів аудитора за результатами перевірки грошових коштів у касі підприємства-замовника аудиту. Використання результатів проведеного дослідження дозволить підвищити ефективність аудиторської перевірки операцій з готівкою у касі та своєчасно запобігти порушенням розрахунково-платіжної дисципліни.*

***Ключові слова:** аудит, аудитор, грошові кошти, каса, облік, підприємство, фінансова звітність.*

Постановка проблеми. Нині в Україні сформована економічна система, яка ґрунтується на ринкових відносинах і відповідає вимогам євроінтеграції. Сучасні умови господарювання вимагають від адміністрації підприємств підвищення ефективності виробництва, конкурентоспроможності продукції і надання послуг на основі впровадження ефективної системи управління підприємством. Найважливіша роль у реалізації цих завдань відводиться бухгалтерському обліку, аналізу та контролю (державному і незалежному).

Суб'єкту господарювання неможливо почати діяльність без наявності грошових коштів як у касі, так і на поточних рахунках, а також їх безперервного поповнення. При

цьому необхідною умовою для збереження і раціонального використання готівки у касі є правильне оформлення документації при надходженні й вибутті грошей, що досить суттєво впливає на достовірність показників заповнення форм фінансової звітності. У зв'язку зі змінами чинного законодавства назріла необхідність ретельного дослідження методики обліку, аудиту грошових коштів у касі та ведення касових операцій з метою їх удосконалення відповідно до вимог сьогодення. Окрім цього, залишаються невирішеними та потребують наукового обґрунтування актуальні питання, пов'язані з розробкою ефективної системи обліку і аудиту грошових коштів у касі.

Отже, низка проблем організації обліку і аудиту операцій з грошовими коштами у касі потребують подальших досліджень та наукових розробок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему організації обліку, аудиту грошових коштів у підприємствах різних галузей економіки досліджували відомі українські науковці: Ф. Ф. Бутинець [8], О. С. Височан [6], В. І. Єфименко [7], С. М. Остафійчук [3], М. Ф. Огійчук, Л. К. Сук, Н. М. Ткаченко [9] та інші.

Напрацювання цих науковців охоплюють широкий діапазон питань, пов'язаних з теорією, методикою, організацією обліку і аудиту грошових коштів, однак ці дослідження потребують поглиблення й удосконалення. Зокрема, окремі питання удосконалення обліку і аудиту грошових коштів в умовах використання міжнародних стандартів якості інформації потребують подальшого науково-практичного дослідження. Зміни доцільно також внести у порядок аудиту операцій з грошовими коштами з метою підвищення його ефективності та інформативності.

Мета статті — визначення актуальних питань обліку і аудиту грошових коштів у касі та напрямів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», «грошові кошти (гроші) — готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання» [1].

У Інструкції про переміщення готівки і банківських металів через митний кордон України № 148 від 27.05.2008 р. (у редакції від 28.12.2017 р.) зазначено, що «готівка — це готівкова валюта України і готівкова іноземна валюта у вигляді банкнот і монет, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території відповідної держави, банкноти та монети, вилучені з обігу або такі, що вилучаються з нього, але підлягають обмінові на грошові знаки, які перебувають в обігу (крім монет, що належать до банківських металів), і дорожні чеки» [2].

Проведені дослідження економічних джерел інформації дозволяють констатувати, що не існує єдиної думки серед науковців, економістів, бухгалтерів, державних та приватних аудиторів щодо трактування поняття «грошові кошти», оскільки кожне його визначення охоплює декілька критеріїв, ознак та властивостей цих активів.

Доцільно конкретизувати підходи до визначення поняття «грошові кошти», наведені у наукових публікаціях авторами. Результати дослідження узагальнено у табл. 1.

Згідно зі ст. 99 Конституції України грошовою одиницею України є гривня [10]. Статтею 35 Закону України «Про Національний банк України» визначено, що гривня (банкноти і монети) як національна валюта є єдиним законним платіжним засобом на території України, приймається усіма фізичними і юридичними особами без будь-яких обмежень на всій території України за всіма видами платежів, а також для зарахування на рахунки, вклади, акредитиви та для переказів [11].

Згідно зі ст. 177 Цивільного кодексу України об'єктами цивільних прав є речі, у тому числі гроші та цінні папери, інше майно, майнові права, результати робіт, послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація, а також інші матеріальні і нематеріальні блага [12].

Отже, наведені законодавчі нормативи дають змогу визначити гроші як матеріальний об'єкт, готівкові гроші, які, згідно зі статтею 34 Закону України «Про Національний банк України», є безумовними зобов'язаннями Національного банку і забезпечуються всіма його активами [11].

Таблиця 1 — Визначення поняття «грошові кошти» у публікаціях науковців (складено автором на основі даних [3–9])

Джерело	Визначення
С. М. Остафійчук [3]	Грошові кошти — готівка в касі підприємства, депозити до запитання, кошти на банківських рахунках, які характеризуються абсолютною ліквідністю, тобто можуть у будь-який момент бути використані для здійснення розрахунків або обміняні на законні платіжні засоби
Г. В. Осовська [4]	Грошові кошти — це доходи і надходження, що акумулюються у грошовій формі на рахунках підприємства, організації, установи у банках і використовуються для забезпечення їх власних потреб або розміщення у вигляді ресурсів банків
О. С. Філімоненко [5]	Грошові кошти — це кошти у вигляді грошей, які знаходяться в касі підприємства, на рахунках в установах банку, в акредитивах, у підзвітних осіб та на депозитах до запитання
О. С. Височан [6]	Грошові кошти — це кошти в касі, електронні гроші, кошти на поточних та інших рахунках у банках, які можуть бути використані у будь-який момент для проведення розрахунків у процесі здійснення господарських операцій
В. І. Єфіменко [7]	Грошові кошти — це готівка, яка зберігається на підприємстві, гроші в банках (на рахунках), банківські векселі, грошові чеки та перекази від клієнтів
Ф. Ф. Бутинець [8]	Грошові кошти — форма існування грошей, використовується як засіб обігу та платежу; грошові знаки національної валюти України — банкноти і монети, у тому числі пам'ятні та ювілейні монети, що знаходяться в обігу і є дійсними платіжними засобами
Н. М. Ткаченко [9]	Грошові кошти — касова готівка, кошти на рахунках у банках, інші грошові кошти

Загалом сутність грошей з позицій вирішення теоретичних проблем найповніше розкриває саме портфельний підхід, який розглядає гроші як ліквідний актив, проте лише тоді, коли актив виконує роль засобу обміну. А п'ять грошових функцій (міри вартості, засобу обігу, нагромадження, платежу і світових грошей) дозволяють і в сучасних суспільних умовах розвитку грошово-кредитних відносин визначати сутність грошей у прикладному аспекті.

Рух грошових коштів є невід'ємною частиною фінансово-господарської діяльності підприємства. Згідно з НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» рух грошових коштів — надходження і вибуття грошей та їхніх еквівалентів [1]. Рух грошей при виконанні ними своїх функцій являє собою грошовий обіг. Постійний рух готівки відбувається між усіма суб'єктами господарської діяльності.

Рух грошових коштів має реальний економічний зміст, бо обслуговує у процесі відтворення рух товарів у їхньому натурально-речовому виразі. Окремі грошові операції суб'єктів економічних відносин спричинюють відповідне переміщення між ними реальної вартості. Оскільки процес суспільного відтворення як макроекономічне явище відбувається безперервно, то безперервним є й рух грошей, що його обслуговує.

В Україні виокремлюють два види грошового обігу: готівковий та безготівковий. Разом безготівкові і готівкові кошти створюють єдиний грошовий обіг, який сприяє:

— перерозподілу грошових засобів між суб'єктами ринку та різними секторами економіки;

— задоволенню потреб економіки у грошових засобах завдяки регулюванню грошової маси в обігу.

Науковець П. В. Круш доречно вказує, що готівковий обіг — це рух грошей у формі готівки та виконання ними функцій засобу платежу і засобу обігу [13].

Гроші при готівковому обігу оминають банківські установи, безпосередньо рухаючись між економічними суб'єктами.

Безготівковий обіг являє собою частину грошового обігу, в якому рух грошових коштів здійснюється у безготівковій формі та у порядку їх перерахування (переказу) з рахунку платника у банку на рахунок одержувача шляхом заліку взаємних вимог, а також з використанням інших банківських операцій.

Безготівковий грошовий обіг має певні переваги порівняно з обігом готівкових грошей, оскільки немає потреби у витрачання коштів на друк, перевезення готівки, оплату праці касирам тощо. Однак з дати офіційного опублікування 04.01.2018 року у дію введено Постанову Правління Національного банку України № 148 від 29.12.2017 року «Про затвердження Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні» [14].

Положенням № 148 [14] передбачено можливості здійснення підприємством збору готівкової виручки (готівки), отриманої від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), для подальшого її здавання до банку з використанням комплексу технічних та програмних засобів, розташованих у місці здійснення готівкових розрахунків, які б забезпечували безпечно передавання коштів з робочих місць касирів до спеціально обладнаного приміщення для зберігання та подальшого здавання готівки до кас банків. А також здавання готівкової виручки (готівки) до банку через відповідні служби, яким, згідно із законодавством, надано право на перевезення валютних цінностей та інкасацію коштів, або через підприємства, які отримали ліцензію Національного банку України на надання банкам послуг з інкасації; застосування, у разі наявності, сертифіката відкритого/посиленого ключа електронного цифрового підпису під час надання послуг у електронній формі або під час здійснення інформаційного обміну з іншими суб'єктами електронної взаємодії. Крім того, викладено і норму про обмеження готівкових розрахунків. Відтепер суб'єкти господарювання мають право здійснювати розрахунки готівкою протягом одного дня за одним чи кількома платіжними документами:

- між собою — у розмірі до 10000 грн. включно;
- із фізичними особами — у розмірі до 50000 грн. включно [14].

Грошові кошти у касі є одними із головних об'єктів обліку і аудиту.

Вважаємо, що основними завданнями бухгалтерського обліку грошових коштів у касі є:

- раціональна організація, своєчасне й законне проведення готівкових розрахункових операцій;
- своєчасне, повне та правильне документування операцій з надходження, руху і використання готівки;
- забезпечення збереження грошових коштів та їх еквівалентів у касі підприємства;
- контроль за законністю й економічністю витрачання готівки із каси;
- періодичне проведення інвентаризацій грошових коштів і дебіторської заборгованості.

Ці завдання бухгалтерія вирішує за допомогою документального оформлення — реєстрації у системі синтетичних і аналітичних рахунків усіх операцій із готівкою. При цьому безперервно відображається і контролюється рух готівки у касі підприємства, що дозволяє в будь-який момент виявити стан готівкових розрахунків та додержання платіжної дисципліни.

Згідно з Положенням про ведення касових операцій у національній валюті в Україні № 148 касові операції — операції суб'єктів господарювання між собою та з фізичними особами, пов'язані з прийманням і видачею готівки під час проведення розрахунків через касу з відображенням цих операцій у відповідних книгах обліку [14].

У Положенні № 148 [14] наведено такі форми документів:

- відомості на виплату готівки;
- прибуткового касового ордера (форма № КО-1);
- видаткового касового ордера (форма № КО-2);

- журналу реєстрації прибуткових і видаткових касових документів (форми № КО-3 та КО-3а — ведеться одна з них на розсуд керівника підприємства);
- касової книги (форма № КО-4);
- книги обліку виданої та прийнятої старшим касиром готівки (форма № КО-5);
- акта про результати інвентаризації наявних коштів;
- акта про перевірку дотримання порядку ведення операцій із готівкою [14].

Отже, касові операції оформляються касовими ордерами, видатковими відомостями, розрахунковими документами, документами за операціями із застосуванням електронних платіжних засобів, іншими касовими документами, які згідно із законодавством України, підтверджували б факт продажу (повернення) товарів, надання послуг, отримання (повернення) готівки. Касові документи можуть бути паперовими або електронними. Електронні касові документи мають бути оформлені відповідно до вимог законодавства України у сфері електронного документообігу.

Процес документального оформлення касових операцій на підприємстві можна навести таким чином (рис. 1).

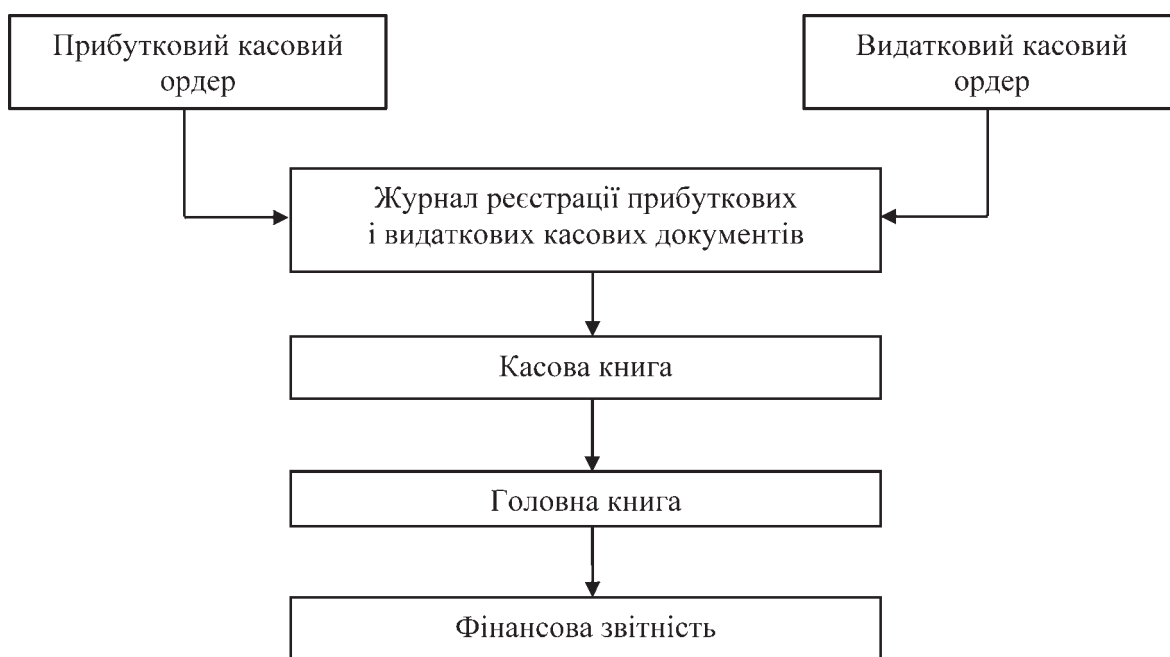

Рисунок 1 — Алгоритм документального оформлення касових операцій (складено автором на основі даних [14–15])

Загальну схему документообігу готівки наведено на рис. 2.

Важливим аспектом обліку касових операцій є розрахунки із підзвітними особами. Як відомо, у середніх і малих підприємствах розрахунки із підзвітними особами здійснюються за допомогою готівки. Враховуючи сучасні тенденції, доцільним шляхом раціоналізації обігу готівкових коштів є застосування платіжних карток для здійснення розрахунків з підзвітними особами, у тому числі тими, що вибувають у відраджень.

Доцільним є укладання договору про відкриття корпоративного рахунку у банку, що обслуговує це підприємство.

Вважаємо, що під час укладання договору між керівництвом підприємства та банком є прописування усіх умов цієї угоди. Зокрема, у договорі про відкриття корпоративного рахунку необхідно вказати:

- перелік осіб, яким надано право користуватися цим картковим рахунком;
- обмеження щодо передання цієї картки;
- дозволений ліміт витрат;
- загальний ліміт картки;
- відповідальність банку та керівництва підприємства за невиконання умов договору.

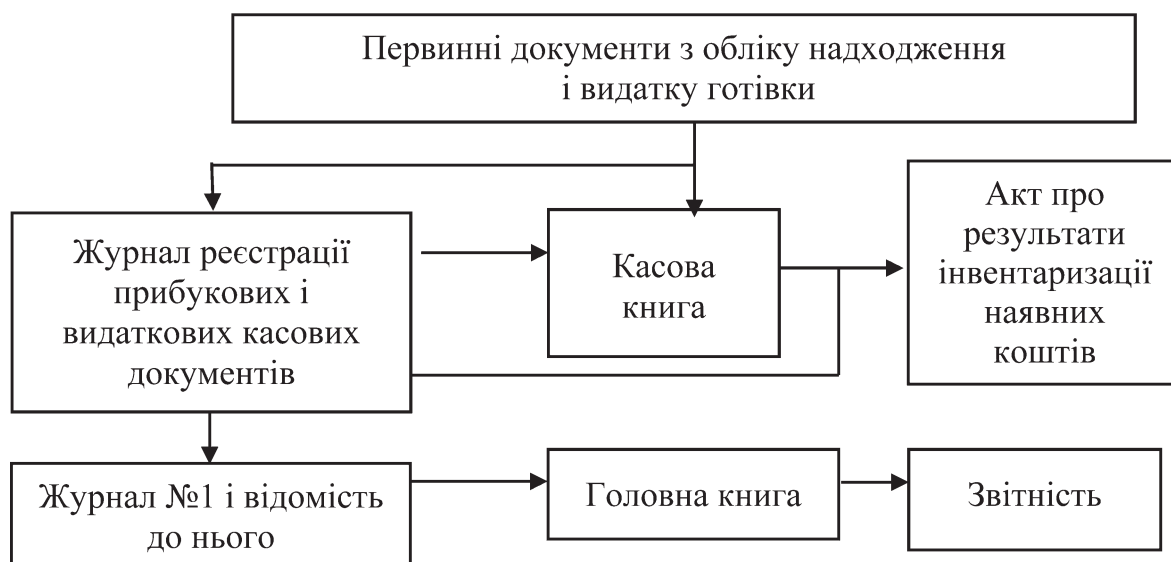

Рисунок 2 — Загальна схема побудови документообігу у касі підприємства (складено автором на основі даних [15])

Крім того, на рівні підприємства має бути наказ із переліком працівників, які мають виключне право використовувати картки для розрахунків за товари і послуги, у тому числі під час відряджень.

Слід вказати, що мета аудиту грошових коштів у касі — встановити достовірність даних щодо їхньої наявності та руху, повноти і своєчасності відображення інформації у первинних та зведених документах і облікових регістрах, правильності ведення обліку готівки і розрахунків відповідно до прийнятої облікової політики, достовірності відображення залишків у звітності суб'єкта господарювання.

Об'єктом аудиту є інформація про наявність та рух готівки, яка знаходить відображення на рахунку 30 «Готівка» та у відповідних формах фінансової звітності.

Аудит касових операцій має здійснюватися аудитором з дотриманням таких етапів:

— підготовчий: аудитор розглядає загальні питання щодо організації роботи каси та умов збереження готівки. Під час перевірки наявності підписаного з касиром договору про повну матеріальну відповідальність аудитора доцільно складати табл. 2.

Таблиця 2 — Робочий документ аудитора за результатами перевірки своєчасності підписання з касиром договору про повну матеріальну відповідальність за _____ (розроблено автором)

(період)

ПІБ касира	Термін фактичного прийняття особи на посаду касира та підписання договору		Відхилення (в днях)	Причини
	дата фактичного прийняття особи на посаду касира	дата фактичного підписання договору про повну матеріальну відповідальність		
1	2	3	4	5

— перший етап: ініціювання аудитором проведення раптової інвентаризації каси зі складанням акта про результати інвентаризації наявних коштів;

— другий етап: перевірка правильності складання касових документів та організації порядку ведення касових операцій;

— третій етап: перевірка своєчасності і повноти оприбуткування готівки та законності її видачі. Слід вказати, що під час проведення аудиту порядку видачі сум під звіт ау-

дитор має встановити: чи грошові кошти на підприємстві використовувалися за призначенням; чи не були виявлені факти неправомірної видачі готівки під звіт працівникам, які повністю не розраховалися за попередньо видані їм кошти. Пропонуємо аудитору скласти наступний робочий документ, форма якого наведена у табл. 3.

Таблиця 3 — Робочий документ аудитора за результатами перевірки дотримання порядку видачі під звіт готівки та її використання у _____ (назва підприємства)
(розроблено автором)

Зміст господарської операції та ПІБ підзвітної особи	Видача готівки з каси (за даними підприємства/за результатами перевірки)							
	на відрядження				на господарські потреби		Відхилення (+;-)	
	усього		у т. ч. суми на господарські потреби під час відрядження					
	дата	сума, грн.	дата	сума, грн.	дата	сума, грн.	дата	сума, грн.
1	2	3	4	5	6	7	8	9

— четвертий етап: перевірка дотримання ліміту залишку готівки в касі. При цьому результати аудиту доцільно узагальнити у робочому документі аудитора, який наведено у табл. 4.

Таблиця 4 — Робочий документ аудитора за результатами перевірки дотримання ліміту залишку готівки у касі _____ (назва підприємства)
(розроблено автором)

Дата	Залишок готівки на початок дня	Надходження готівки до каси	Видача готівки з каси	Залишок готівки на кінець дня	У т. ч. за платіжними відомостями у дні виплат, пов'язаних з оплатою праці тощо	Ліміт залишку готівки у касі	Понадлімітні залишки за кожний день
1	2	3	4	5	6	7	8

— п'ятий етап: зіставлення даних первинних, аналітичних і синтетичних облікових документів з даними, відображеними у звітності підприємства з метою встановлення їх відповідності.

Перевірку відповідності сум у облікових регістрах доцільно проводити таким чином:

— звірка сум, що відображені у відомості № 1.1 і журналі № 1 за дебетом рахунку 30 «Готівка»;

— звірка підсумкових сум кореспондентських рахунків відомості № 1.1, а також загального обігу за журналом № 1 із даними Головної книги.

За результатами перевірки підприємства у разі виявлення порушень аудитор повинен їх класифікувати:

— за формальними ознаками (порушення визначеного порядку ведення облікових реєстрів);

— за суттю.

На цьому етапі аудитор складає аудиторський звіт і аудиторський висновок.

Висновки. Таким чином, дослідження проблемних питань обліку і аудиту грошових коштів у касі дозволило:

— здійснити критичний огляд поняття «грошові кошти» у економічних літературних джерелах та визначити сутність цієї економічної категорії;

- наочно узагальнити алгоритм документального оформлення касових операцій та загальну схему побудови документообігу у касі підприємства;
- визначити основні положення договору про відкриття корпоративного рахунку у банку, які необхідно прописати підприємству з метою уникнення потенційних конфліктних ситуацій;
- запропонувати до використання зовнішнім та внутрішнім аудиторам макети робочих документів для узагальнення результатів аудиту касових операцій, що дозволить відобразити наявні порушення на підприємстві та здійснювати їх репрезентативний аналіз для подальшої ліквідації.

Список літератури/References

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» № 73 від 07.02.2013 р. / Мінфін України. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13/page>.
The Ministry of Finance of Ukraine (2013). National ukrainian accounting standard 1 «General requirements for financial statements». Available at : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13/page> (accessed 14 July 2018).
2. Інструкція про переміщення готівки і банківських металів через митний кордон України № 148 від 27.05.2008 р. (в редакції від 28.12.2017 р.) / Національний банк. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0520-08>.
National Bank of Ukraine (2017). Resolution «Instruction on the transfer of cash and bank metals through the customs border of Ukraine». Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0520-08> (accessed 26 August 2018).
3. Остафійчук С. М. Грошові кошти та їх еквіваленти — найліквідніші активи підприємства // Науковий вісник Ужгородського університету, 2011. С. 215—220. URL : <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/4839>.
Ostafiichuk, S. M. (2011). *Hroshovi koshty ta yikh ekvivalenty — nailikvidnishi aktyvy pidpriemstva* [Cash and cash equivalents are the most liquid assets of an enterprise]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu* [Announcer Uzhgorod University], pp. 215—220 [in Ukr.].
4. Осовська Г. В. Економічний словник : [словник] / Г. В. Осовська. К. : Кондор, 2007. 358 с.
Osovsk, H. V. (2007). *Ekonomichnyi slovnyk* [Economic Dictionary], Kyiv, Condor Publ., 358 p. [in Ukr.].
5. Філомоненков О. С. Фінанси підприємства : [навч. посіб.]. К. : Кондор, 2005. 351 с.
Filomenkov, O. S., (2005). *Finansy pidpriemstva* [Finances of the enterprise]. Kyiv, Condor Publ., 351 p. [in Ukr.].
6. Височан О. С. Облік і контроль грошових коштів та їх еквівалентна теорія, методична організація : дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз і аудит (за видами економічної діяльності)». Київ, 2009. 23 с.
Vysochan, O. S. (2009). *Oblik i kontrol hroshovykh koshtiv ta yikh ekvivalentna teoriia, metodychna orhanizatsiia* [Accounting and control of cash and cash equivalents: theory, methods, arrangement. Extended abstract of PhD dissertation]. Kyiv, 23 p. [in Ukr.].
7. Єфіменко В. І. Облік у зарубіжних країнах : [навч. посіб.]. К. : КМЕУ, 2005. 211 с.
Yefimenko, V. I. (2005). *Oblik u zarubizhnykh krainakh* [Accounting in foreign countries]. Kyiv, KMEU, 211 p. [in Ukr.].
8. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік : [підручник]. Житомир : Рута, 2009. 912 с.
Butynets, F. F. (2009). *Bukhhalterskyi finansovyi oblik* [Financial accounting]. Zhytomyr, Ruta Publ., 912 p. [in Ukr.].
9. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський (фінансовий) облік, оподаткування і звітність : [підручник]. К. : Алерта, 2013. 982 с.
Tkachenko, N. M. (2013). *Bukhhalterskyi (finansovyi) oblik, opodatkuvannia i zvitnist* [Accounting (financial accounting), taxation and reporting], Kyiv, Alerta Publ., 982 p. [in Ukr.].

10. Конституція України № 254к/96-ВР від 28.06.1996 р. / Верховна Рада України. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/page2>.

The Verkhovna Rada of Ukraine (1996). Constitution of Ukraine. Available at : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/page2> (accessed 16 August 2018).

11. Закон України «Про національний банк України» № 679-XIV від 20.05.1999 р. / Верховна Рада України. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/67914/page3?test=kqnMfw.ACKOiL0pQZiuyMFyFHI4Qws80msh8Ie6>.

The Verkhovna Rada of Ukraine (1999). The Law of Ukraine «On the National Bank of Ukraine». Available at : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/67914/page3?test=kqnMfw.ACKOiL0pQZiuyMFyFHI4Qws80msh8Ie6> (accessed 16 August 2018).

12. Цивільний кодекс України № 435-IV від 16.01.2003 р. / Верховна Рада України. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

The Verkhovna Rada of Ukraine (2003). The Civil Code of Ukraine. Available at : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (accessed 16 August 2018).

13. Круш П. В. Гроші та кредит : [навч. посіб.]. К. : ЦУЛ, 2010. 216 с.

Krush, P. V. (2010). *Hroshi ta kredyt* [Money and credit]. Kyiv, ZUL Publ., 216 p. [in Ukr.].

14. Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні № 148 від 29.12.2017 р. (в редакції від 01.06.2018 р.) / Національний банк. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0148500-17>.

National Bank of Ukraine (2017). Resolution «On Approval of the Regulations on the Cash Flow Operations in the National Currency in Ukraine». Available at : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0148500-17> (accessed 26 August 2018).

15. Інтерактивна бухгалтерія. URL : <http://www.interbuh.com.ua/ua/documents/oneanalytics/114713>.

Interactive Accounting (2012). Available at : <http://www.interbuh.com.ua/ua/documents/oneanalytics/114713> (accessed 29 August 2018).

Цель. Целью статьи является определение актуальных вопросов учета и аудита денежных средств в кассе и направлений их решения.

Методы. Теоретико-методологической основой исследования выступают достижения зарубежных и отечественных ученых в области учета и аудита. В процессе исследования использованы общенаучные методы и приемы познания: теоретическое обобщение, анализ, синтез, классификация. Для определения сущности денежных средств как объекта бухгалтерского учета использованы методы группировки, сравнения. Для выделения признаков, присущих денежным средствам, были использованы методы конкретизации и абстрагирования. Метод индукции применен при выявлении проблемных вопросов организации и методики аудита денежных средств в кассе предприятия. Диалектический метод, абстрагирование положены в основу совершенствования организации аудита денежных средств в кассе.

Результаты. В статье автором обоснована необходимость дальнейшего исследования сущности и значения наличных денежных средств в деятельности предприятий в современных условиях хозяйствования. Систематизированы взгляды ученых относительно определения понятия «денежные средства». Конкретизированы основные задачи бухгалтерского учета денежных средств в кассе предприятия. Приведен алгоритм документального оформления кассовых операций и общая схема организации документооборота наличности. Выделены этапы аудита денежных средств в кассе предприятия. Даны предложения по определению последовательности аудиторской проверки операций по движению денежных средств в кассе предприятия. Разработаны макеты рабочих документов аудитора по результатам проверки денежных средств в кассе предприятия-заказчика аудита. Использование результатов проведенного исследования позволит повысить эффективность аудиторской проверки операций с наличными в кассе и своевременно предотвратить нарушения расчетно-платежной дисциплины.

Ключевые слова: аудит, аудитор, денежные средства, касса, учет, предприятие, финансовая отчетность.

Objective. *The purpose of this article is to determine the actual issues of accounting and auditing of till cash and directions for their solution.*

Methods. *The achievements of foreign and domestic scientists in the field of accounting and audit became theoretical and methodological basis of the research. In the process of research, were used general scientific methods and techniques of cognition such as: theoretical generalization, analysis, synthesis, classification. Methods of grouping, comparison were used to determine the essence of cash as an object of accounting and auditing. Methods of concretization and abstraction were used to distinguish the features that were inherent in the money. The method of induction was used in identifying problem issues related to the organization and method of audit of cash in the company's cash register. The dialectical method, abstraction, were the basis for improving the organization of cash audit in the cashier.*

Results. *The necessity of further study of the essence and value of cash in the activities of enterprises in the current conditions of management was substantiated by the autor in this article. The views of scholars on the definition of «money» were systematized. The main tasks of accounting for cash in the company's cash register were concretized. The algorithm of documentary registration of cash operations and the general scheme of organization of document circulation of cash were presented. The stages of audit of cash in the company's cash register were distinguished. The proposals for determining the sequence of audit of cash flow operations at the company's cash desk were provided. Models of working documents of the auditor that generalize the results of auditing of till cash — the customer of the audit were developed. Using the results of the research will increase the efficiency of the audit of till cash and in a timely manner prevent the violation of settlement and payment discipline.*

Keywords: *audit, auditor, cash, till cash, accounting, enterprise, financial statements.*

Надійшла до редакції 27.09.2018